



Český model  
amerického kongresu

---

# Regulace sdílené ekonomiky

Zpráva Výzkumné služby Kongresu

---

Zdeněk Vöfl



## 1 Úvod

„Jednoho dne se ohlédneme do 20. století a budeme žasnout, proč jsme toho vlastnili tolik.“

Bryan Walsh, *The Time*, 2011

Mít vlastní dům, auto, vrtačku, počítač nebo tablet bylo po mnoho desetiletí ideálem, na kterém stály Spojené státy americké. Právě garance osobního vlastnictví a možnost ho svou pílí budovat, to byly základní kameny amerického snu, motoru amerického ekonomického úspěchu. Bude tomu tak ale i v budoucnosti? Potřebuje jedinec tolik majetku? Je schopen ho efektivně využít? Může ho vlastnictví uspokojit? A není vlastně sdílení levnější?

Fenomén sdílené ekonomiky se v posledních letech čím dál více dostává do veřejné diskuse a objem sdílené ekonomiky každým rokem roste. Zdá se, že má v mnohém velmi pozitivní efekt. Množí se však také problémy tímto fenoménem způsobené, v některých případech se také otevírají nové etické otázky. Na ně budou muset najít odpověď ctihodní kongresmani, cílem této studie však je poskytnout jim relevantní přehled o této tématice.

## 2 Historie

Pro hlubší pochopení problému je nezbytné pochopit rozdíl mezi tradiční ekonomikou a sdílenou ekonomikou. Jakákoliv definice může být značně problematická, jelikož kromě vyhraněných případů je mnoho případů, které se pohybují na hranici. K tomu může pomoci pohled do historie.

### 2.1.1 Počátky ekonomiky, spoluspotřebitelství

Spoluspotřebitelství, tedy sdílení veškerých prostředků v rámci skupiny, je v samé podstatě starší než obchod sám. V případě komunitního života se jednalo o přirozený akt pospolitosti, ať už na úrovni rodiny, kmene či výše organizované skupiny. Zdá se, že sdílení má dokonce biologickou podstatu: když sdílíme, vylučuje se dopamin, který nás dělá šťastnými<sup>1</sup>. Zároveň to posiluje pospolitost a důvěru, která je pro náš klíčem ke spokojenosti. Zcela běžné je v mnoha kulturách i sdílení se zcela cizím člověkem. Teorie Davida Graebera v jeho knize *Dluh: Prvních 5000 let tak nabourává představu, že by bylo důsledkem stabilní společnosti s přebytkem, naopak tvrdí, že v kritických situacích se*

<sup>1</sup>GRAEBER, David. *Dluh, Prvních 5000 let*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012. 416 s.



„hierarchie a trh stávají luxusem, jenž si nikdo nemůže dovolit.“<sup>2</sup> To ostatně dokazují i přidělové systémy v obou světových válkách.

### 2.1.2 Spoluspotřebitelství v hierarchizované společnosti

Jako mimořádně efektivní se ukázala historicky směna, tedy sdílení reciproční, která umožnila vyšší specializaci a tím vyšší efektivitu. Při vyšší organizaci společnosti pak byla nahrazena směnou za měnu, a směna se tak stala základem typizovaného obchodu. V historii se v časech krize objevovaly okamžiky, kdy se různé komunity pokoušely trh nahrazovat, úspěch ekonomik, které umožnily volný obchod a volný pohyb kapitálu (mezi nimi i úspěch Spojených států amerických), nakonec ukázal, že trh je nejefektivnější formou hospodaření.

### 2.1.3 Sdílená ekonomika

Sdílená ekonomika je však novou formou spoluspotřebitelství, které je zkombinováno s tržními prostředky. Její rozšiřování můžeme sledovat po roce 2008.

V roce 2008 totiž došlo k zásadnímu myšlenkovému obratu. Do té doby panovala absolutní důvěra v individuální vlastnictví, jakožto základního nástroje k neoliberálnímu ekonomickému úspěchu. Při svém volebním projevu v roce 2004 George Bush prohlašoval: „Více vlastnictví znamená vitálnější Ameriku!“ Ekonomická krize způsobená v přeneseném smyslu právě touhou vlastnit ukázala naplno absurditu a nefunkčnost tehdejšího paradigmatu. Snaha udělat z bydlení tržní komoditu a levné hypotéky vedly k obrovskému nárůstu cen nemovitostí oproti reálné hodnotě. Lidé si tak půjčili a koupili předraženou nemovitost. Ceny dosáhly takových hodnot, že radikálně klesla poptávka, a banky, kterým se začaly hromadit domy, prodávaly za zlomek ceny oproti částce, kterou půjčily. Došlo tak ke krachu těchto finančních institucí.

Po šoku, ke kterému došlo, se začalo přemítat o dalších aspektech doby, otázkách, které již byly nastíněny v úvodu. Je správné hromadit tolik majetku? Dělá nás to skutečně šťastnými? A je to udržitelné společensky či vůči životnímu prostředí?

Příkladem často užívaným k vysvětlení je vrtačka. Předmět, který obvykle lidé užívají jen párkrát do roka, k čemu tedy je, aby každý člověk vrtačku vlastnil. Je přece mnohem efektivnější ji sdílet ve skupině lidí.

Důležitým katalyzátorem tohoto fenoménu se stala existence internetu, který umožnil spojit lidi s obdobnými potřebami, díky čemuž bylo možné eliminovat problémy, které dříve tento systém neumožňovaly. Například v malé skupině se může velmi pravděpodobně stát, že „vrtačku“ bude potřebovat více lidí najednou. To se však ve velké skupině s větším množstvím sdílených předmětů stává statisticky méně pravděpodobné.

<sup>2</sup>Tamtéž.



## 2.2 Výrazné příklady

### 2.2.1 Ubytování

Jedna z prvních společností, která vznikla již v roce 2004, je Couch Surfing. Zde můžeme skutečně hovořit o sdílení, jelikož zde v podstatě nefigurují peníze. Lidé si zde recipročně umožňují přespání s tím, že je zde důraz také na „pohoštění“. Jedná se tedy o princip, který pouze zprostředkovává interakci a neprobíhá zde žádná platba.

Mnohem spornější je roku 2008 založené AirBNB, které má mnohem blíže k obyčejnému krátkodobému pronájmu nebo hotelu. Zde majitel nabízí svůj byt nebo pokoj a za něj dostane finanční částku. Smyslem bylo nabídnout levnější alternativu k hotelu, s rostoucí poptávkou jsou již ale v mnohých městech ceny velmi srovnatelné s běžnými hotely. AirBNB ovšem nenabízí hotelové služby, jedinou výhodou je tedy zažít bydlení ve daném městě „like a local“, což je v době, která touží po autenticitě, žádaný artikl.

AirBNB je velmi problematické v mnoha turisticky přetížených lokalitách jako Barcelona, Londýn, Paříž či Praha. Zprvce velmi výrazným způsobem zvyšuje ceny nemovitostí a ekonomicky tak vytlačuje místní obyvatele, čímž vytváří sebezáhubný proces. Kromě negativních jevů na samotné město, jako je suburbanizace, snižuje totiž absence místních obyvatel autenticitu místa, čímž AirBNB přichází o jeden z nejcennějších artiklů. Druhým problémem je, že byty nejsou stavebně uspořádány na krátkodobý pobyt turistů, byt je tak zatížen nadměrným hlukem i násobným množstvím odpadu. AirBNB hostitelé často nejsou s to plně zajistit související služby a negativní vliv tak opět dopadá na sousedy. Třetím problémem je, že výnosy ze sdílené ekonomiky nejsou daněny jako v případě podnikání v pohostinství, což poskytuje části trhu komparativní výhodu. V USA je v současnosti systém nastaven tak, že se příjem z AirBNB platí stejným způsobem jako příjem z nájmu. V čem je potom rozdíl mezi hotelem, nájemcem a celoročně pronajímaným bytem AirBNB?

### 2.2.2 Doprava a car-sharing

Obdobně jako u ubytování i zde máme příklady, které jsou příkladem čistě sdílené ekonomiky a pak společnostmi na hraně tržní ekonomiky. Sdílení individuální automobilové dopravy může mít velmi pozitivní dopad na auty přetížená města, jelikož navyšuje počet osob jedoucích v jednom voze (v USA používaný termín car-pooling) a snižuje nároky na dopravu v klidu – tedy parkování.

V každé zemi existují různé platformy sdílení přepravního výkonu, v této oblasti není jeden dominantní světový hráč. Velká část platform je založená na principu peer-to-peer, tedy že jednotlivec, který se dostává vlastním autem z bodu A do bodu B a cestu s někým sdílí, umožní mu za mírný poplatek (často pouze dopravní náklady) využít jeho auto. V Evropě je velmi rozšířena takto fungující francouzská firma BlaBlaCar.



Druhým typem je případ, kdy vlastníkem dopravního prostředku je firma a za poplatek poskytuje pronájem vozu (tak funguje v Bavorsku služba DriveNow provozovaná BMW), a může tak být náhradou vlastnictví auta. Na podobném principu funguje pražská společnost ReKola.

Poněkud problematická je platforma Uber, kde se každý může se svým vozidlem zapojit a poskytovat přepravní službu. Společnost založená v roce 2009 (jako UberCap) vstoupila na trh v květnu 2011, prvním městem mimo Spojené státy, kde byla zahájena, byla Paříž. Během několika let prudce expandovala po celém světě. Společnost přinesla řadu do té doby neobvyklých technologií, které dnes implementuje řada taxislužeb, například online sledování vozidla. Díky objednávání vozidla pomocí aplikace je mnohem operativnější a snáze dosáhne na předměstí. Finančně dostupnější služba dokonce dle některých výzkumů snížila množství podnapilých řidičů<sup>3</sup>. Problémem však je, že se Uber vyhýbá většině regulací, které se k taxislužbě pojí, jako je placení licenčních poplatků, garance kvality řidiče, což může vést k většímu ohrožení cestujících (což je častým argumentem profesionálních taxikářů), a obvykle bývá Uber spojen s neplacením daní z příjmu jednotlivých řidičů. Je tedy skutečně rozdíl mezi Uberem a taxislužbou.

### 2.2.3 Další platformy

Sdílená ekonomika v kombinaci s informačními technologiemi otevřela velkou škálu možností. Mezi některé další platformy sdílené ekonomiky patří Task Rabbit (jednorázová námezdní síla), Snap Good (sdílení předmětů v rámci sousedství v New Yorku), The Freecycle Network (forma second-handu, částečně charitativní) a mnoho dalších.

## 2.3 Kritika a regulace

Sdílená ekonomika nabízí obrovské přínosy: v prvé řadě velké zvýšení efektivity využití zdrojů a umožňuje rozšíření cirkulární ekonomiky. Cirkulární ekonomika je fenomén, který se neprojevuje pozitivně na objektivním ukazateli HDP, ovšem zásadním způsobem zkvalitňuje život obyvatelstva. Je zde tedy otázka, zda má smysl usilovat o regulaci sdílené ekonomiky právě z tohoto důvodu. Zde je však jen kousek od tzv. „šedé ekonomiky“<sup>4</sup>. V případě firem Task Rabbit nebo Uber zase může dojít podle některých kritiků k nižší profesní kvalitě. Častým problémem je, když dříve pouze na sdílenou ekonomiku zaměřená firma začne přejímat tradiční obchodní model.

V posledních letech (převážně od roku 2014) se začíná objevovat snaha sdílenou ekonomiku nějakým způsobem regulovat, případně pro ni nastavit zákonný rámec. Obvykle je snaha umožnit princip

<sup>3</sup><http://lyftubernewsletter.com/uber-advantage-over-taxis/>

<sup>4</sup>Část hospodářství, kde nedochází ke kriminální činnosti, ale je mimo dozor úřadů a dochází k daňovým únikům. Tomuto fenoménu čelí např. Indie, kde se podíl šedé ekonomiky v roce 2016 odhadoval až na 17.22 % HDP. (<http://indianexpress.com/article/business/economy/indian-shadow-economy-to-shrink-to-13-6-per-cent-of-gdp-by-2025-acc-4731993/>)



sdílené ekonomiky, ovšem definovat ho do té míry, že nebude zneužit jako nástroj, jak se vyhnout regulacím tradiční ekonomiky. Regulace obvykle provádějí města.

Příkladem může být regulace AirBNB, kde například v Londýně (a mnoha dalších městech, z USA například San Francisco) se hostitel musí registrovat v systému města a nesmí poskytovat svůj byt déle jak 90 dní. V Portlandu zašla regulace ještě dál: zde se smí poskytovat pouze část bytové jednotky. V mnohých městech (nejčastěji vytížených evropských turistických městech) jsou stanovena pravidla chování hostů či rezidenční poplatky.

Další a možná nejproblematictější platformou je Uber. V Evropě byl Uber po dlouhou dobu pouze záležitostí měst, avšak v roce 2017 rozhodl Evropský soud v Haagu, že se jedná o standardní taxislužbu a musí tak podléhat všem regulacím. Nastavil tak právní rámec pro rozhodování v rámci celé EU.

V USA tomu je dodnes podobně jako v Evropě, řešení probíhá na úrovni jednotlivých států. Federální úřady pak řeší pouze uniklý daňový příjem.

Kongres Spojených států zatím v této souvislosti nevydal žádný zákon, veškerá federální aktivita směřovala pouze od administrativy. Nicméně z republikánského křídla začíná sílit tlak i na federální regulaci, a tak v nejbližší době můžeme zákon v této souvislosti očekávat.<sup>5</sup>

### 3 Závěr

Sdílená ekonomika se v blízké budoucnosti stane ještě významnější složkou ekonomiky, než je dnes. Je jisté, že bude měnit styl života obyvatelstva, umožní zefektivnit cirkulární ekonomiku, a tak ušetřit velké množství stále cennějších zdrojů. Kde je ale její hranice? Bude sama nalezena, nebo je třeba ji regulovat? A je to nezbytné na federální úrovni? Na tyto otázky již budou muset zodpovědět členové Kongresu Spojených států amerických.

### 4 Zdroje

GRAEBER, David. Dluh, Prvních 5000 let. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012. 416 s. ISBN 978-80-265-0044-5

[https://www.ted.com/talks/rachel\\_botsman\\_the\\_case\\_for\\_collaborative\\_consumption?language=en](https://www.ted.com/talks/rachel_botsman_the_case_for_collaborative_consumption?language=en)

LAMBERTON, Cait Poynor a Randall L. ROSE. When Is Ours Better Than Mine?: A Framework for Understanding and Altering Participation in Commercial Sharing Systems. Journal of Marketing

<sup>5</sup>[https://www.lextalk.com/b/lextalk\\_blog/archive/2017/01/30/sharing-economy-legislation-trends-in-2017.aspx](https://www.lextalk.com/b/lextalk_blog/archive/2017/01/30/sharing-economy-legislation-trends-in-2017.aspx)



[online]. **2012**, July 2012, 2012(76), 18 [cit. 2018-03-06]. ISSN 0022-2429. Dostupné z:

<http://www.chilleesys.com/scp/assets/Poynor%20Lamberton.pdf>

<https://assets.airbnb.com/eyguidance/us.pdf>

<https://www.wsj.com/articles/ubers-rise-presses-taxi-lenders-1445471757>